

GODŁO I DEWIZA SCHAFFGOTSCHÓW NA ŚLĄSKICH SZKŁACH BAROKOWYCH

THE COAT OF ARMS AND MOTTO OF THE SCHAFFGOTSCH FAMILY ON SILESIAN BAROQUE GLASSWARE

Anna Szkurlat

Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum
e-mail: aszskurlat@zamek-krolewski.pl
ORCID: 0000-0001-6217-0951

ABSTRACT

The coat of arms with the motto of the Schaffgotsch family occupies a prominent place in the rich repertoire of motifs decorating Silesian Baroque glass. The article attempts to explain the origins of the emblem depicting a sheep against the background of a spruce tree; unfortunately, the origin of the motto *Aucun temps ne le change* (No time will change it) remains a mystery. The main part of the article is devoted to the iconography of glass decorated with the Schaffgotsch family's coat of arms and motto, which constitutes a group of approximately fifty preserved items, and those known from publications dating from before 1939. Their great diversity in terms of their form and, above all, in additional engraved and cut elements – are the work of several artists active from the 1690s to the 1770s. The earliest glasses with this motif by Friedrich Winter were additionally decorated with floral ornaments, but his successors (his son Andreas Winter as well as Siegmund Feist and Jeremias Feisten, and later Samuel Mattern and Christian Gottfried Schneider) created more elaborate iconographic programmes. Not only did they include clear references to the Schaffgotsch family, by using the motif of Chojnik Castle, which the family owned, but also mythological themes that were difficult to interpret, landscapes interwoven with genre scenes, hunting, etc., and even *chinoiseries*. A separate group consists of goblets (three known examples), whose unique, well-thought-out decoration with, among other things, allegories of the cardinal and principal virtues served to glorify the Schaffgotsch family.

KEYWORDS

Schaffgotsch; Friedrich Winter; Andreas Winter; Siegmund Feist; Jeremias Feisten; Samuel Mattern; Christian Gottfried Schneider; glass; motto; Chojnik

* * *

Godło z dewizą Schaffgotschów zajmuje poczesne miejsce w bogatym repertuarze motywów dekorujących barokowe szkła śląskie. Grupa znanych mi ponad 50 tak zdobionych szkiele¹ jest bardzo zróżnicowana pod względem formy i przede wszystkim dodatkowych elementów rytowanych i szlifowanych. Wynika to z faktu, że ich wykonawstwo przypisać należy kilku artystom czynnym od lat 90. XVII w. do 70. XVIII w.

Mimo że zachowane zabytki z tym motywem są tak liczne, nie opracowano dotąd kompleksowo poruszanego tu zagadnienia, niemniej istotne znaczenie mają dwie publikacje. Wy różnić trzeba artykuł poświęcony twórczości Friedricha Wintera autorstwa Axela von Salderna (1994)², w którym opisano i opublikowano najwięcej szkiele z dewizą i godłem Schaffgotschów. Drugą ważną pozycję, w której uwzględniono wiele tych przedmiotów, jest najnowsza książka Stefanii Żelasko *Barock und Rokoko im Hirschberger Tal. Stein- und Glasschnitt 1650–1780* (2014), gdzie autorka zidentyfikowała konkretnych twórców. W obu publikacjach nie podjęto jednak analizy znaczeniowej ikonografii.

GODŁO I DEWIZA RODU SCHAFFGOTSCHÓW

Genezę emblematu w postaci drzewa świerkowego, jakie umieszczano na szklach związanych z Schaffgotschami, wyjaśniają legendy dotyczące ich herbu, co potwierdzają zachowane wizerunki. Pierwotne godło tarczy tego rodu stanowiła owca – po niemiecku *Schaf* – odnosząca się do znaczenia nazwiska przodka rodziny, Gotscha Schaffa (Gocza I Starszego), w jednej z opowieści przedstawianego jako pasterza owiec. W dokumencie z 1243 r. ród został określony terminem *familia ovium*, czyli rodzina owiec³. Najstarszy taki herb znany jest z pieczęci z 1284 r. przy dokumencie w Budziszynie⁴. Sosna natomiast według podań odnosi się do twierdzy Choj-

¹ W zbiorach: Polska – Muzeum Narodowe w Warszawie, Ciechanowiecki Foundation „Charity” w depozycie w Zamku Królewskim w Warszawie – Muzeum, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze; Czechy – Uměleckoprůmyslové museum w Pradze, Severočeské muzeum w Libercu; Austria – MAK – Museum für angewandte Kunst (dalej: MAK) w Wiedniu, Museum Liaunig w Neuhaus; Węgry – Iparművészeti Múzeum w Budapeszcie; Niemcy – Kunstgewerbemuseum w Berlinie, Focke-Museum Bremer Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte w Bremie, Schlesischen Museum w Görlitz, Museum für Kunst und Gewerbe w Hamburgu, Museum August Kestner w Hanowerze, Museum für Angewandte Kunst w Kolonii, Bayerisches Nationalmuseum w Monachium, Germanisches Nationalmuseum w Norymberdze, Glasmuseum Passau, Museum für Kunst und Kulturgeschichte Schloss Gottorf, Landesmuseum Württemberg w Stuttgart; USA – J. Paul Getty Museum w Los Angeles, Metropolitan Museum of Art w Nowym Jorku (z Sammlung Musham nr 101), Corning Museum of Glass; znane z przedwojennych katalogów aukcyjnych Dorotheum oraz ze współczesnych wydanych przez domy aukcyjne: Christie's, Bonhams, Dorotheum i Dr. Fischer Kunstauktionen.

² A. von Saldern, *Schlesische Hochschnittgläser aus der Werkstatt von Friedrich Winter*, w: *Festschrift für Brigitte Klesse*, Berlin: Hansteinverlag, 1994, s. 89–116.

³ J.G.T. Graesse, *Geschlechts-, Namen- und Wappensagen des Adels Deutscher Nation*, Dresden: Schönfeld, 1876, s. 141–142.

⁴ A. Kwaśniewski, *Herb Schaffgotschów – fakty i legendy*, „Karkonosz. Sudeckie Materiały Krajoznawcze”, 1993, nr 3–4, http://www.zamek-chojnik.cba.pl/index1.html?http%3A%2F%2Fwww.zamek-chojnik.cba.pl%2Fleg_herb.html (dostęp: 21 I 2016 r.).

nik (niem. Kynast, od *Kien* – sosna), którą miał otrzymać Gotsch Schaff od księżnej Agnieszki, wdowy po Bolku II Małym (księciu świdnicko-jaworskim)⁵. Podobnie użycie emblematu drzewa świerkowego do dekoracji szkła przez Friedricha Wintera tłumaczył Dietmar Zoedler. Badacz odwołał się do etymologii nazwy zamku Chojnik⁶, który należał do Schaffgotschów. Jego kasztelanem od 1685 r. był właśnie Winter, mianowany przez grafa Christopha Leopolda Schaffgotscha⁷. W XIV stuleciu w herbie za owcą umieszczono dodatkowo pęk piór interpretowany jako palmowe drzewo, co potwierdza wizerunek tarczy z tym motywem na bocznej ścianie sarkofagu Bolka II (1312–1368) w mauzoleum Piastów świdnicko-jaworskich. Emblemat ten – owca na tle drzewa – stał się klejnotem herbu dopiero na przełomie XIV i XV w., a tarczę herbową zdobiły cztery pionowe czerwone pasy na srebrnym tle, wypełniając ją całkowicie (wersja jednopolowa), a następnie po podziale jej na cztery pola zajmowały dwa z nich, a dwa pozostałe – wyobrażenie gryfa⁸. Jednopolową tarczę herbową umieszczono m.in. na XVI-wiecznych płytach nagrobnych Schaffgotschów przy kościele p.w. Wniebowzięcia NMP w Wojanowie (gmina Mysłakowice, powiat Jelenia Góra) czy tych wykonanych w latach 1579–1624, znajdujących się przy murze pocysterskiego kościoła p.w. św. Jana Chrzciciela w Cieplicach, przeniesionych z kościoła w Radomierzu⁹. Można przypuszczać, że już w XVII w. ród sam stosował klejnot swego herbu jako emblemat własny, ponieważ widnieje on na dokumentach. Przykładem jest mapa leśnictwa Chojnik i Gryf z 1727 r. sporządzona dla Hansa Antona Schaffgotscha przez geometrę Matthaeusa von Schubarta¹⁰. Warto odnotować zachowaną szklankę z kolekcji Rudolfa Strassera powstałą u schyłku XVII stulecia na Śląsku lub w Czechach, zdobioną herbami rodzin Schaffgotschów i Seitzów – pierwszy z nich ma w godle właśnie owcę z drzewem w tle i sześcioma mieczami wbitymi w ziemię z przodu¹¹. Emblemat w postaci owcy ze świerkiem w tle został także umieszczony w medalionie wkomponowanym w ornamentálną oprawę powyżej czterodzielnego herbu Schaffgotschów na pucharku z ok. 1740 r. znajdującym się w zbiorach Severočeského muzeum w Libercu¹².

⁵ Graesse, *op. cit.*, s. 141, 142.

⁶ D. Zoedler, *Schlesisches Glas. Schlesische Gläser*, Würzburg: Bergstadtverlag Wilhelm Gottlieb Korn, 1996, s. 57.

⁷ *Ibidem*, s. 53; S. Żelasko, *Barock und Rokoko im Hirschberger Tal. Stein- und Glasschnitt 1650–1780*, Passau: Glasmuseum Passau, 2014, s. 33; J. Wierzchucka, M. Kügler, *Śląskie szkło barokowe / Barokes Glas aus Schlesien*, Görlitz / Zittau: Verlag Gunter Oettel, 2016, s. 39.

⁸ Te motywy znajdują uzasadnienie w trzech legendach opisanych w Graesse, *op. cit.*, s. 141–143. Według nich czerwone pasy uwieczniają smugi krwi, jakie pozostały na srebrnej zbroi przodka Schaffgotschów, gdy wycierał zranioną dłoń przed podaniem jej po bohaterskiej walce cesarzowi – zgodnie z jednym podaniem był nim Fryderyk Barbarossa, wedle innego – Karol IV. Z kolei Gryf odnosi się do tego mitycznego stwora mieszkającego na wzgórzu zwanym wówczas Greifenstein, zabitego przez pasterza Gotsche Schaffa za czasów księcia Bolesława Wysokiego, który nagroził przodka Schaffgotschów ręką córki i wspomnianym zamkiem, a także pasował go na rycerza i podniósł do godności hrabiego; powtórzone przez A. Kwaśniewskiego – zob. przyp. 4.

⁹ <http://parafiawojanow.pl/epitafia-schaffgotschow/>; http://issuu.com/gminakamiennagora/docs/schaffgotsch_mauzoleum_tekst (dostęp: 12 IV 2016 r.).

¹⁰ Biblioteka Narodowa, nr inw. ZZk 6 636.

¹¹ *Licht und Farbe. Dekoriertes Glas – Renaissance, Barock, Biedermeier. Die Sammlung Rudolf von Strasser*, kat. wyst., red. R. von Strasser, S. Baumgärtner, Wien: Kunsthistorisches Museum, 2002, nr 157.

¹² Severočeské muzeum w Libercu, nr inw. SML S0151; eksponowane na wystawie *Śląskie szkło barokowe* w Muzeum Karkonoskim w Jeleniej Górze (10 VI–31 VII 2016 r.) i Schlesischen Museum w Görlitz (28 VIII–19 X 2016 r.).

Trudniej wyjaśnić pochodzenie dewizy *Aucun temps ne le change* („Żaden czas tego nie zmieni”), gdyż mimo usilnych poszukiwań nie udało się znaleźć jej proveniencji ani powiązania z rodem Schaffgotschów.

SZKŁA ŚLĄSKIE Z DEWIZĄ I GODŁEM SCHAFFGOTSCHÓW

Nadmieniono już, że pierwszym artystą, który ozdobił szkło godłem i dewizą Schaffgotschów, był Friedrich Winter (1652–1708) działający w Kotlinie Jeleniogórskiej od 1676 r. Z rodziną tą łączyły go szczególne związki. W 1685 r. Christoph Leopold Schaffgotsch mianował go nadwornym szlifierzem szkła i kamieni oraz, jak wspomniano, kasztelanem zamku Chojnik¹³. W 1687 r. przyznał Winterowi monopol na wyłączność reliefowo zdobionych szkieł, a w latach 1690–1691 w Sobieszowie zbudował dla niego szlifiernię wodną¹⁴. Niewątpliwie artysta na zamówienie Ch. Schaffgotscha, a później jego syna Johanna Antona wykonał serię pucharów z ich godłem i dewizą. Wpłatał ten motyw w charakterystyczne dla niego rzeźbiarsko opracowane, stylizowane wici roślinne i ornamenty, niekiedy umieszczając przedstawienia figuralne, alegoryczne i symboliczne. Po śmierci Friedricha Wintera aż do lat 30. XVIII w. manierę dekorowania szkieł kontynuował jego syn Andreas Winter, a także Siegmund Feist, czeladnik i następca artysty (czynny do 1739), oraz Jeremias Feisten (zm. 1725)¹⁵. Emblemat Schaffgotschów z dewizą *Aucun temps ne le change* występował także na szklach z lat 30. XVIII w. autorstwa Samuela Mattern'a, działającego w Cieplicach¹⁶, czy późniejszych dzieł słynnego rytownika szkła Christiana Gottfrieda Schneidera¹⁷ oraz wielu niezidentyfikowanych twórców. Głównie to właśnie następcy Friedricha Wintera zdobili szkła dodatkowymi motywami symbolicznymi, a na czterech z ich 26 znanych dzieł zrealizowali rozbudowany program ikonograficzny.

Jednym z powtarzających się motywów jest krajobraz z zamkiem Chojnik, niekiedy ze skromnym sztafażem. Zdobí on trzy szkła ze zbiorów MAK – Museum für angewandte Kunst w Wiedniu (dalej: MAK), Glasmuseum Passau i Landesmuseum Württemberg w Stuttgarcie¹⁸. Na kielichu znajdującym się w ostatnim z wymienionych muzeów twierdza została przedstawiona dwukrotnie: jako główny element jednego z pejzaży oraz nieco w tle krajobrazu z ukazanym na pierwszym planie jeźdźcem. Umieszczenie zamku Chojnik w kontekście emblematu Schaffgotschów to niewątpliwie odniesienie do nich jako właścicieli budowli. Analogicznie należy potraktować rytowane ujęcie ogrodu z zabudowaniami zdobiące puchar z kolekcji

¹³ Żelasko, *op.cit.*, s. 5; Zoedler, *op.cit.*, s. 53; *Polskie szkło do połowy XIX wieku*, opr. K. Buczkowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Wydawnictwo Ossolineum, 1987, s. 148; Wierzychucka, Kügler, *op.cit.*, s. 39.

¹⁴ A. Chrzanowska, *Artystyczne szkła śląskie XVII i XVIII w.*, Warszawa: Krajowa Agencja Wydawnicza, 1987, s. 16; *eadem*, *Szkło śląskie w XVIII i XIX w.*, w: *Z dziejów szkła artystycznego w Polsce*, Jelenia Góra: Muzeum Okręgowe w Jeleniej Górze, 1985, s. 27.

¹⁵ Żelasko, *op.cit.*, s. 33–34, s. 66, s. 163, poz. 111, 112; s. 186, poz. 146.

¹⁶ *Ibidem*, s. 183, poz. 142; s. 186, poz. 146.

¹⁷ *Ibidem*, s. 223, poz. 189.

¹⁸ MAK, nr inw. Gl 2538/1936, publik. w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 16; Żelasko, *op.cit.*, nr 96, nr inw. Gl 3262/1963, Saldern, *op.cit.*, nr kat. 27; Żelasko, *op.cit.*, nr 101; Glasmuseum Passau, nr inw. Hö 67679, publik. w: *Das Böhmisches Glas 1700–1950*, t. 1, Passau: Passauer Glasmuseum 1995, l.80, Żelasko, *op.cit.*, poz. 146; Landesmuseum Württemberg w Stuttgarcie, nr inw. 1991–233, publik. w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 1, Żelasko, *op.cit.*, poz. 100.

1. Czarka na cukry, Cieplice, l. 40. XVIII w., fragmenty, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/230. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz / Sugar bowl, Cieplice, 1740s, details, Royal Castle in Warsaw – Museum, inv. no. ZKW/230. Photo A. Ring, L. Sandzewicz

Baschwitz¹⁹, które można uważać za przedstawienie jednej z siedzib rodu, podobnie jak wyobrażenie rezydencji podpisanej Wasserschloss na kielichu z kolekcji Corning Museum of Glass²⁰. Chwałę Schaffgotschów niewątpliwie mają głosić putta z instrumentami flankujące z dwóch stron emblemat z dewizą dekorujące pucharki i czarki na cukry z lat 1730–1735 znajdujące się w kolekcjach Zamku Królewskiego w Warszawie – Muzeum, Glasmuseum Passau i Uměleckoprůmyslového museum w Pradze²¹. Ponadto na obiekcie z Passau rozdzielają one wyobrażenie zamku Chojnik²², a na szkłe z praskiego muzeum²³ – miniaturowe scenki rodzajowe rozgrywające się na tle natury. Sceny rodzajowe na tle krajobrazu, takie jak sielanka czy koncert w parku²⁴, pejzaże²⁵, polowania, niekiedy umieszczone po dwa na jednym naczyniu²⁶, uznać należy za typowe dla szkła śląskich motywy dekoracyjne, wzorowane na grafice. W ten sposób powinno się również potraktować swoistą *chinoiserie* – scenki chińskie otoczone rokokowymi ornamentami obramowujące emblemat Schaffgotschów na pucharu powstałym ok. 1760 r. w pracowni Ch.G. Schneidera, znajdującym się w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu²⁷. Są one

¹⁹ *Sammlung Generalkonsul Georg Baschwitz Berlin... Sammlung L.L. Detsinyi. Berlin*, Berlin: Wertheim, 25–26 III 1930, poz. 348.

²⁰ Corning Museum of Glass, nr inw. 79.3.270, publik. w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 45; <https://www.cmog.org/artwork/goblet-749> (dostęp: 28 IV 2016 r.).

²¹ Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/230, publik. w: A. Szkurtat, *Szkło. Katalog zbiorów. Zamek Królewski w Warszawie i Fundacja Zbiorów im. Ciechanowieckich*, Warszawa: Zamek Królewski w Warszawie, 2008, poz. 126; Glasmuseum Passau, zob. przypis 13; Uměleckoprůmyslového museum w Pradze, nr inw. 10.297/1906, publik. w: Żelasko, *op.cit.*, poz. 142.

²² Glasmuseum Passau, nr inw. Hö 67 679, publik. w: *Das Böhmisches Glas...*, t. 2, nr kat. I.80; Żelasko, *op.cit.*, poz. 146.

²³ Publik. w: Żelasko, *op.cit.*, poz. 142.

²⁴ 439. *Kunstauktion*, kat. aukc., Dorotheum, Wien 27–29 II 1936, poz. 541.

²⁵ *Ibidem*, poz. 537.

²⁶ *Ibidem*, poz. 534; kielich z MAK, nr inw. GI 2770/1936, omówiony w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 48, publik. w: Żelasko, *op.cit.*, poz. 99; kielich z Germanisches Nationalmuseum w Norymberdze, nr inw. HG 4847, omówiony w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 49.

²⁷ Muzeum Narodowe we Wrocławiu, nr inw. II-1628, publik. w: A. Chrzanowska, *Szkło nowożytnie 16–18 w. Zbiory Muzeum Narodowego we Wrocławiu*, Wrocław: Muzeum Narodowe we Wrocławiu, 1991, poz. 112.

wyrazem gustu epoki, podobnie jak postać Chińczyka palącego fajkę na wspomnianej czarce na cukry z kolekcji Zamku Królewskiego w Warszawie (il. 1)²⁸.

Trudno jest dziś dociec, czy zestawianie godła Schaffgotschów z różnorodnymi wyobrażeniami miało znaczenie symboliczne i jakie. Do przedstawień tych należą postacie chorążego i syren umieszczone w osobnych medalionach na kielichu ze zbiorów MAK w Wiedniu²⁹; mitologiczny Bachus – ukazany pod postacią chłopca siedzącego na panterze na szkle ze zbiorów tego samego muzeum³⁰ lub w towarzystwie zwierząt w koszyku w jednym z medalionów dekorujących kielich z muzeum w Corning³¹. W drugim medalionie na tym szkle oraz zdobiącym zabytek z kolekcji muzeum w Budapeszcie³² umieszczono postać Wenus w rydwanie ciągniętym przez dwa łabędzie. Niejasne są aksjologiczne powiązania emblematu Schaffgotschów z wyobrażeniami Amora i bociana przedstawionymi w dwóch oddzielnych rezerwach na jednym z naczyń pochodzących z prywatnej kolekcji³³ czy też postaci wojownika i scen mitologicznych w osobnych medalionach umiejscowionych na szkle znajdującym się w innych prywatnych zbiorach³⁴. Bachanalia umieszczone w dwóch medalionach na pucharku publikowanym w katalogu aukcyjnym Dorotheum³⁵ trzeba uznać za dekorację i nie doszukiwać się treści symbolicznych wynikających z zestawienia ich z godłem Schaffgotschów. Podobnie potraktować należy przedstawienia Indianina i Indianki na tle pejzażu w kartuszkach zdobiących kielichy z warsztatu F. Wintera z początku XVIII w. przechowywane w muzeach w Bremie, Budapeszcie i Corning³⁶. Wydaje mi się nadinterpretacją badaczy z Corning upatrywanie w postaci Indianina alegorii Ameryki, a w mężczyźnie z papugą ukazany w drugim medalionie – kolonizatora też³⁷.

Odrębną grupę stanowią kielichy, pucharki i czarki, na których oprócz godła i dewizy Schaffgotschów w kartuszkach umieszczano zwierzęta: głowę lub głowy orła³⁸, putto i lisa³⁹ bądź

²⁸ Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/230.

²⁹ MAK, nr inw. GI 3132/1963, omówiony w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 27; publik. w: Żelasko, *op.cit.*, poz. 101.

³⁰ MAK, nr inw. GI 2538/1936, omówiony w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 16; publik. w: Żelasko, *op.cit.*, poz. 96.

³¹ Corning Museum of Glass, nr inw. 79.3.270, omówiony w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 48.

³² Iparművészeti Múzeum w Budapeszcie, nr inw. 55.661.1, https://collections.imm.hu/gyujtemeny/serleg-with-the-motto-of-the-counts-of-schaffgotsch-aucun-temps-ne-le-change-/13510?f=AjpvAhET6C6upEm7mcvSbz8k9k8_CKYNjPGvPQEjEoXtN8Brx7V7BIAs17H7BIAp5Az7yDPbicY&n=4 (dostęp: 28 IV 2016 r.).

³³ Omówiony w: Saldern, *op.cit.*, kat. nr 33 – własność Sammlung Franz W. Sichel.

³⁴ Kunsthandlung Würzburg.

³⁵ 439. Kustauktion, poz. 543.

³⁶ Focke-Museum Bremer Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, nr inw. 68.215, omówiony w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 40, publik. w: S. Baumgärtner, *Glaskunst vom Mittelalter bis zum Klassizismus. Bremer Landesmuseum, Focke-Museum: Bestandskatalog*, Bremen: Das Landesmuseum, 1987, poz. 128; Iparművészeti Múzeum, nr inw. 55.661.1; Corning Museum of Glass, nr inw. 61.3.138, publik. w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 38, il. 16.

³⁷ Komentarz na muzealnej stronie internetowej obiektu nr inw. 61.3.138, <https://www.cmog.org/artwork/goblet-206> (dostęp: 28 IV 2016 r.).

³⁸ Focke-Museum Bremer Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, nr inw. 68.214, omówiony w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 35, publik. w: Baumgärtner, *op.cit.*, poz. 127; Uměleckoprůmyslové museum w Pradze, nr inw. 8525(8.486), omówiony w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 76.

³⁹ Uměleckoprůmyslové museum w Pradze, nr inw. 10.266/1906, omówiony w: Saldern, *op.cit.*, nr kat. 54; publik. w: Żelasko, *op.cit.*, poz. 112.

orła, małpę i jelenia⁴⁰. Te ostatnie można interpretować jako symbole wzroku, smaku i słuchu, ale na ogół przedstawiano wszystkie pięć zmysłów. Odmienną, chrześcijańską symboliką motywów wyróżnia się puchar z pokrywą sprzedany w domu aukcyjnym Bonhams⁴¹. W jednej z rezerw ukazano skrzydlatego smoka owiniętego wokół pnia drzewa (grzech?), w drugiej – palmy i dęby, a między nimi w tle trzy świerki na trzech „wzgórzach”, nad którymi unosi się putto z kosą (śmierć). Bardziej rozbudowany program ikonograficzny ma kielich datowany na ok. 1720 r., znajdujący się obecnie w zbiorach Bayerisches Nationalmuseum w Monachium⁴². Został on częściowo rozpracowany w katalogu Glasgalerie Michael Kovacek⁴³. Można stwierdzić, że celem tego programu było sławienie linii śląskiej Schaffgotschów z Cieplic. *Abundantia* – alegoria bogactwa i obfitości (umieszczona pod godłem i dewizą rodu) – odzwierciedla pomnażanie majątku tej rodziny, alegoria Pokoju (kobieta siedząca przy stoliku z gałązką oliwną) oraz gołąbki z gałązkami oliwnymi powyżej wskazują na dbanie o utrzymanie pokoju i atmosfery przyjaźni na podległych jej ziemiach, z kolei Herkules uosabia siłę tego rodu. Rangę Schaffgotschów symbolizuje podtrzymywana przez orła śląskiego i lwa czeskiego korona cesarskiego hrabiego, którą to godność w 1708 r. otrzymał Johann Anton Gothard Schaffgotsch. Gemmę z antykizującą głową mężczyzny można odnieść do tradycji i historii rodu, a wyobrażenie jelenia – do Jeleniej Góry. Wyłącznie motywem dekoracyjnym jest scena polowania podzielona na dwie części: w jednym medalionie ukazano myśliwego na koniu z towarzyszącym mu psem, w drugim – jelenia uciekającego przed drugim psem. Analogicznie na kielichu z godłem i dewizą Schaffgotschów z lat 20. XVIII w. ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu⁴⁴ scena polowania na zająca przez psy na tle zamku stanowi tylko ozdobę, a treści niosą flankujące motywy heraldyczne: alegoria Sprawiedliwości jako kobieta z wagą i mieczem oraz młodzieniec w rzymskiej zbroi, trzymający liść palmowy i wieniec laurowy, zapewne uosobienie Sławy. Ten okazały kielich z pokrywą wykonany dla Johanna Antona Gottharda Schaffgotscha w 1732 r., według Stefanii Żelasko jest dziełem samego Christiana G. Schneidera⁴⁵. Z tym szkłem można również połączyć ośmiobocznie fasetowany puchar, dwukrotnie wystawiany na aukcjach im Kinsky⁴⁶. Podobnie przedstawione zostały alegorie Sprawiedliwości i Sławy (?) rozmieszczone z dwóch stron fasety z dewizą i godłem Schaffgotschów, niemal identycznie ukazano pejzaż z zamkiem i polowaniem. Te dwa trójdzielne jednorodne motywy zdobnicze oddzielono dwiema fasetami z kompozycjami ornamentalnymi.

⁴⁰ *Fine Glass including the Overduin Collection, Wednesday 21 May 2014*, kat. aukc., Bonhams, London 2014, poz. 40.

⁴¹ *British and European Ceramics and Glass, 3 November 2016*, kat. aukc., Bonhams, London 2016, lot. 37.

⁴² Nr inw. L.2003/1317.1-3, publik. w: *Glas aus 5 Jahrhunderten*, kat. aukc., Glasgalerie Michael Kovacek, Wien 1990, poz. 32, s. 54–55 i wkładka, il.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Muzeum Narodowe w Poznaniu, nr inw. Rz 1329 ab, publik. w: Z. Dolczewski, *Vitrea splendida. Kolekcja szkieł dawnych / Old Glassware Collection, Katalog zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu*, Poznań: Muzeum Narodowe w Poznaniu, 2002, poz. 64.

⁴⁵ Żelasko, *op.cit.*, poz. 189, autorka przytacza zapis archiwalny z 1732 r.

⁴⁶ *122 Kunstauktion Privatsammlung Glas von der Gotik bis zum Biedermeier*, kat. aukc., im Kinsky, 25 IV 2018, poz. 147 (dostęp: 14 IV 2019 r.); *127 Kunstauktion. Antiquitäten*, kat. aukc., im Kinsky, 10 IV 2019, poz. 542 (dostęp: 14 IV 2019 r.).

2. Pucharek, Sobieszów, ok. 1730, w: G.E. Pazaurek, *Die Gläserammlung des Nordböhmischen Gewerbe-Museums in Reichenberg*, Leipzig: Karl W. Hiersemann, 1902, tab. 8b. Fot. Internet Archive / Getty Research Institute / Goblet, Sobieszów, c. 1730, in G.E. Pazaurek, *Die Gläserammlung des Nordböhmischen Gewerbe-Museums in Reichenberg*, Leipzig: Karl W. Hiersemann, 1902, Pl. 8b. Photo Internet Archive / Getty Research Institute

Wśród omawianych szkielek należy wyróżnić trzy zabytki, powstałe ok. 1730 r., o najbardziej rozbudowanej symbolicznej dekoracji, wykonanej według jednego wzorca i wykazującej bardzo duże zbieżności opracowania artystycznego. Są to: pucharek opublikowany przez Pazaurka w 1902 r.⁴⁷ (il. 2), kielich ze zbiorów Museum August Kestner w Hanowerze⁴⁸ oraz kielich pochodzący z kolekcji Horsta Mühleiba, obecnie w depozycie The Ciechanowiecki Foundation „The Charity” w Zamku Królewskim w Warszawie (który ma nieautentyczne, choć z epoki, część trzonu ze stopą i pokrywą, il. 3)⁴⁹. Dekoracja pierw-

szego z wymienionych szkielek⁵⁰ nie jest w pełni znana, gdyż nie zamieszczono opisu, a fotografia obejmuje jedynie fasetę z godłem i dewizą Schaffgotschów, flankowaną z dwóch stron przez żołnierzy w antycznych zbrojach. Reliefowo formowane sylwetki żołnierzy występują na wszystkich trzech zabytkach i są interpretowane jako symboliczne odniesienie do biblijnej przyjaźni Jonatana i Dawida, która była niejednokrotnie głównym tematem zdobniczym śląskich szkielek barokowych⁵¹. Wypełniają one pięć pól czasz kielichów z Museum August Kestner i depozytu w Zamku Królewskim w Warszawie, rozdzielając pięć pól o trójpasowej kompozycji niemal identycznych motywów: alegorycznych postaci kobiet i umieszczonych między nimi medalionów ze scenami. Czaszę pucharka ozdobiono analogicznie, choć skromniej: godło Schaffgotschów nie zostało wyodrębnione z powierzchni szkła, ale zwieńczone od góry lambrakinem, a od dołu wsparte na zdobniczym elemencie barokowym; zapewne na pozostałych fasetach w podobnej oprawie ornamentalnej przedstawiono pojedyncze alegorie.

⁴⁷ E.G. Pazaurek, *Die Gläserammlung des nordböhmischen Gewerbe-Museums in Reinchenberg*, Leipzig: Karl W. Hiersemann, 1902, tabl. 8b.

⁴⁸ Nr inw. 1957.35, publik. w: *Die Glassammlung Bildkataloge des Kestner-Museums*, Hannover: Kestner-Museum 1957, poz. 149.

⁴⁹ Zakupiony w domu aukcyjnym Bonhams w 2013 r. w Londynie, zob. *The Mühleib Collection of European Glass 1500–1850, Thursday 2 May 2013*, kat. aukc., Bonhams, London 2013, poz. 38, w Zamku Królewskim w Warszawie – Muzeum od sierpnia 2015 r., nr inw. ZKW/1939/ab/Dep.

⁵⁰ Pazaurek, *op.cit.*, tabl. 8b.

⁵¹ *Die Glassammlung*, poz. 149, il; Wierzchucka, Kügler, *op.cit.*, s. 58–63, poz. 32–34.

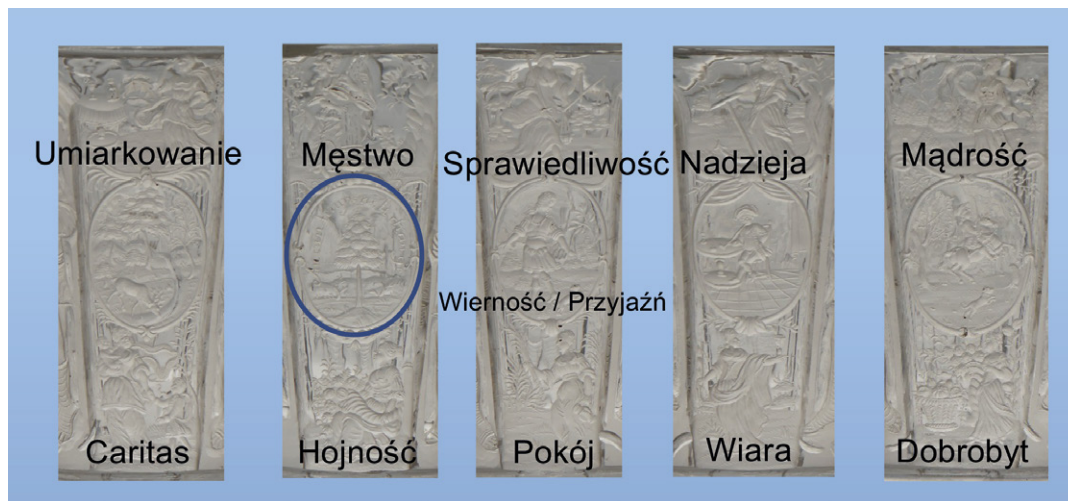
3. Kielich z pokrywą, Sobieszów, ok. 1730, dep. prywatny w Zamku Królewskim w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/1939/ab/dep. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz / Cup with lid, Sobieszów, c. 1730, private loan to the Royal Castle in Warsaw – Museum, inv. no. ZKW/1939/ab/dep. Photo A. Ring, L. Sandzewicz

Dekoracja pozostałych dwóch zabytków – z depozytu w Zamku Królewskim w Warszawie (il. 4) i Museum August Kestner – różni się jedynie szczegółami. Oprócz godła z dewizą tego rodzaju artysta ukazał dziesięć alegorii: trzy cnót boskich (Wiary, Nadziei i Miłości – Caritas), cztery cnót kardynalnych (Męstwa, Sprawiedliwości, Mądrości i Umiarkowania), cnoty Hojności oraz Pokoju i Dobrobytu. Na obu kielichach identycznie oddano Wiarę – jako kobietę z kielichem i krzyżem, Nadzieję – pod postacią kobiety z kotwicą oraz Męstwo, które uosabia opierający się o złamaną kolumnę mężczyzna z maczugą przerzuconą przez lewe ramię. Kilka personifikacji różni się niuansami. Na szkłe znajdującym się w Zamku cnota Umiarkowania wyobrażona jako kobieta dotykająca czoła palcem wskazującym została dodatkowo usytuowana obok stolika z karafką i kielichem, a symbolizująca Pokój kobieta oprócz gałązki palmowej trzyma w drugiej ręce dzban. Niewiasta uosabiająca Hojność na obiekcie z depozytu zamkowego trzyma wypełniony kwiatami i owocami róg obfitości, na egzemplarzu z Hanoweru zaś kosz. Atrybutami różnią się również pozostałe alegorie, wszystkie przedstawiają postaci kobiet. Caritas na kielichu z Zamku wyobrażono z dwojgiem dzieci, a na naczyniu hanowerskim z płonącym sercem; Mądrość ukazano na pierwszym zabytku z ptakiem, z kolei na drugim – ze zwierciadłem; Sprawiedliwość została przedstawiona na szkłe zamkowym z wagą i mieczem, a na obiekcie z Hanoweru – nietypowo z węgielnicą, symbolizującą także równowagę i szczerość. Dobrobyt na egzemplarzu z Zamku trzyma kosz owoców i róg obfitości z kwiatami, na hanowerskim bukiet.

Na każdym z tych naczyń alegorie zestawiono w inny sposób, jedynie główną fasetę komponowano identycznie. Powyżej medalionu z godłem i dewizą Schaffgotschów, umieszczono alegorię Męstwa, a poniżej – Hojności⁵². Na kolejnych fasetach na kielichu zamkowym

⁵² Jej umiejscowienie pod godłem Schaffgotschów łączy te kielichy z omówionym powyżej zabytkiem z Bayerisches Nationalmuseum w Monachium.

4. Alegorie zdobiące czaszę kielicha z pokrywą – detal il. 3 / Allegories decorating the bowl of the cup with lid – detail of fig. 3

połączono w pary następujące personifikacje: Sprawiedliwość⁵³ i Pokój, Nadzieję i Wiarę, Mądrość i Dobrobyt, Umiarkowanie i Caritas. Z kolei na zabytku z Hanoweru zestawiono je następująco: Umiarkowanie i Mądrość, Wiara i Pokój, Sprawiedliwość (Równowaga) i Dobrobyt, Nadzieja i Caritas. Program ideowy obiektu z Zamku dopełnia wyobrażenie cnoty Wierności lub Przyjaźni pod postacią młodzieńca w zbroi antycznej, któremu towarzyszy pies. Ukazano ją w medalionie sąsiadującym z godłem Schaffgotschów. Przedstawienia w pozostałych medalionach nie mają już znaczenia symbolicznego, a jedynie dekoracyjne. Epizody z polowania na jelenie wypełniają pozostałe cztery rezerwy na kielichu z Museum August Kestner. Dwa z nich powtórzono na egzemplarzu zamkowym, m.in. motyw jelenia pijącego ze źródła, wzorowany prawdopodobnie na grafice Johanna Eliasa Ridingera, autora scen polowania⁵⁴. W ostatnim z medalionów na naczyniu z Zamku przedstawiono mężczyznę palącego fajkę, który zdoła również inne szkła z godłem Schaffgotschów⁵⁵.

Można stwierdzić, że symboliczna konfiguracja tych alegorii i godła herbowego zawarta na wszystkich trzech obiektach służy gloryfikacji linii ciepłkiej rodu, która dzięki swoim cnotom gwarantowała pokój i stabilność niezbędne do rozkwitu gospodarczo-kulturalnego podległych jej ziem.

⁵³ Jej wykonanie i usytuowanie są niemal identyczne z rozwiązaniem na kielichu ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu.

⁵⁴ Np. ryciny ze zbiorów Wellcome Collection w Londynie, nr inw. ICV No 21445; Teylers Museum w Haarlemie, nr inw. KG 01032, KG 01037; na rynku antykwarycznym: publik. na stronie: <http://www.wenner.net/?artikelid=G15611> (dostęp: 29 IV 2016 r.).

⁵⁵ Przykładami są powstałe ok. 1760 r.: czarka na cukry ze zbiorów Zamku Królewskiego w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/230, pucharzek z kolekcji Muzeum Narodowego we Wrocławiu, nr inw. II-1628, czarka na cukry wystawiona na aukcji *The Klaus Biemann collection of time genius*, kat. aukc., Bonhams, London 26 XI 2014, poz. 39.

5. Samuel Schneider, puchar, Szklarska Poręba, ok. 1750–1760, fragment z dekoracją czaszy, Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze, nr inw. MJG 4888/s. Fot. A. Podstawka / Samuel Schneider, goblet, Szklarska Poręba, c. 1750–1760, detail of the decoration, Karkonosze Museum in Jelenia Góra, inv. no. MJG 4888/s. Photo A. Podstawka

Powyższa analiza weryfikuje również koncepcję ekspertów domu aukcyjnego Bonhams⁵⁶, w którym został zakupiony kielich z depozytu w Zamku. Według ich ogólnej tezy dziesięć postaci kobiecych i cztery scenki w medalionach to wyobrażenia pięciu zmysłów i czterech pór roku oraz trzech cnót boskich. Jak wykazano, bezsprzecznie na szkłe przedstawiono uosobienia trzech cnót boskich oraz – co pominieli specjaliści z Bonhams – dwóch cnót kardynalnych: Męstwa i Sprawiedliwości. Z pozostałych pięciu postaci kobiecych jedynie trzy mają atrybuty alegorii pięciu zmysłów: ptak symbolizuje Dotyk, róg obfitości i kosz owoców – Smak, kobieta dotykająca palcem czoła – Wzrok. Węch natomiast musiałby uosabiać mężczyzna z fajką, a Słuch – jeleń, czyli – jak dowiedziono – motywy zdobnicze, podobnie jak polowanie i młodzieńiec w stroju antycznym z psem, które wraz z pozostałymi dwoma personifikacjami kobiecymi należałoby uznać za symboliczne wyobrażenia czterech pór roku. Ta koncepcja jest według mnie daleko idącą nadinterpretacją, gdyż wówczas byłyby przedstawione obok trzech cnót boskich tylko dwie cnoty kardynalne, a całość nie tworzyłaby spójnego programu ideowego.

Symboliczna dekoracja tych naczyń nie stanowi wyjątku, ponieważ motywy alegorii cnót niejednokrotnie pojawiały się na śląskich szklach barokowych, czego przykładami są pucharki z lat 1735–1745 zdobione w Cieplicach przez Gottlieba Maywalda⁵⁷ i Siegmunda Friedego⁵⁸.

Wśród późniejszych zabytków należy wyróżnić puchar ze zbiorów Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze⁵⁹ (il. 5), na którym głównym nie jest godło z dewizą Schaffgotschów,

⁵⁶ *The Mühleib Collection...*, poz. 38.

⁵⁷ Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze, nr inw. MJG 1396/s, publik. w: Żelasko, *op.cit.*, poz. 226; Wierzchucka, Kügler, *op.cit.*, poz. 87.

⁵⁸ Glasmuseum Passau, nr inw. Hö 69314, publik. w: Żelasko, *op.cit.*, poz. 232.

⁵⁹ Nr inw. MJG 4888/s, S. Żelasko, *Szkló europejskie w Muzeum Karkonoskim w Jeleniej Górze. Wybrane obiekty*, Jelenia Góra: Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze, 2006, poz. 15; *eadem*, *Barock und Rokoko...*, poz. 265; Wierzchucka, Kügler, *op.cit.*, poz. 31.

ale tarcza z inicjałami AEP / ALP (?) w ligaturze odnoszącymi się zapewne do przedstawicieli rodu Schaffgotschów. Po bokach umieszczono symboliczne ujęcie grotu strzeżonej przez lwa i sowę oraz statek na morzu, z inskrypcjami: *Par vos soins je devien heureux* („Pod twoją opieką staję się szczęśliwy”) oraz *Quand je te perd je sui perdu* („Gdy cię tracę, jestem zgubiony”).

Reasumując, w pierwszym okresie, gdy wykonywał je Friedrich Winter, szkła z godłem i dewizą Schaffgotschów miały czysto dekoracyjną oprawę w postaci wici akantu, w które wyjątkowo wplatanymi inne motywy. Jego następcy w latach ok. 1720–1730 tworzyli najbardziej rozbudowane programy ikonograficzne, gloryfikujące linię cieplicką rodu Schaffgotschów. Rangę godła z dewizą Schaffgotschów podkreślały niekiedy lwy i orły⁶⁰ lub putta z instrumentami, które pojawiały się także w następnej tercji XVIII w. na szklach już o skromniejszej symbolice. Najczęściej jednak pozostałą powierzchnię tych późniejszych obiektów wypełniały zdobnicze motywy polowań i *chinoiserie* oraz bogata ornamentyka barokowo-rokokowa, w większości przypadków odznaczające się wysokim poziomem artystycznym⁶¹.

---

⁶⁰ Np. kielich z pokrywą z ok. 1730 r., publik. w: *Antiquitäten (Möbel, Skulpturen, Glas und Porzellan)*, kat. aukc., Dorotheum, Wien 21 X 2015, lot. 408

⁶¹ Czarka na cukry z ok. 1760 r., publik. w: *250. Europäisches Glas & Studioglas*, kat. aukc., Dr. Fischer-Kunstauktionen, 15 X 2016, poz. 146.

BIBLIOGRAFIA / REFERENCES

- Baumgärtner S., *Glaskunst vom Mittelalter bis zum Klassizismus. Bremer Landesmuseum, Focke-Museum: Bestandskatalog*, Bremen: Das Landesmuseum, 1987.
- Chrzanowska A., *Artystyczne szkła śląskie XVII i XVIII w.*, Warszawa: Krajowa Agencja Wydawnicza, 1987.
- Chrzanowska A., *Szkło nowożytne 16–18 w. Zbiory Muzeum Narodowego we Wrocławiu*, Wrocław: Muzeum Narodowe we Wrocławiu, 1991.
- Chrzanowska A., *Szkło śląskie w XVIII i XIX w.*, w: *Z dziejów szkła artystycznego w Polsce*, Jelenia Góra: Muzeum Okręgowe w Jeleniej Górze, 1985, s. 27–34.
- Dolczewski Z., *Vitrea splendida. Kolekcja szkieł dawnych / Old Glassware Collection, Katalog zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu*, Poznań: Muzeum Narodowe w Poznaniu, 2002.
- Graesse J.G.T., *Geschlechts-, Namen- und Wappensagen des Adels Deutscher Nation*, Dresden: Schönfeld, 1876.
- Kwaśniewski A., *Herb Schaffgotschów – fakty i legendy*, w: „Karkonosz. Sudeckie Materiały Krajoznawcze”, 1993, nr 3–4, http://www.zamek-chojnik.cba.pl/index1.html?http%3A%2F%2Fwww.zamek-chojnik.cba.pl%2Fleg_herb.html (dostęp: 21 I 2016 r.).
- Licht und Farbe. Dekoriertes Glas – Renaissance, Barock, Biedermeier. Die Sammlung Rudolf von Strasser*, kat. wyst., red. R. von Strasser, S. Baumgärtner, Wien: Kunsthistorisches Museum, 2002.
- Polskie szkło do połowy XIX wieku*, opr. K. Buczkowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Wydawnictwo Ossolineum, 1987.
- Saldern A. von, *Schlesische Hochschnittgläser aus der Werkstatt von Friedrich Winter*, w: *Festschrift für Brigitte Klesse*, Berlin: Hansteinverlag, 1994, s. 89–116.
- Sammlung Generalkonsul Georg Baschwitz Berlin... Sammlung L.L. Detsinyi. Berlin*, Berlin: Wertheim, 1930.
- Szkurlat A., *Szkło. Katalog zbiorów. Zamek Królewski w Warszawie i Fundacja Zbiorów im. Ciechanowieckich*, Warszawa: Zamek Królewski w Warszawie, 2008.
- Wierzchucka J., Kügler M., *Śląskie szkło barokowe / Barokes Glas aus Schlesien*, Görlitz / Zittau: Verlag Gunter Oettel, 2016.
- Zoedler D., *Schlesisches Glas. Schlesische Gläser*, Würzburg: Bergstadtverlag Wilhelm Gottlieb Korn, 1996.
- Żelasko S., *Barock und Rokoko im Hirschberger Tal. Stein- und Glasschnitt 1650–1780*, Passau: Glasmuseum Passau, 2014.
- Żelasko S., *Szkło europejskie w Muzeum Karkonoskim w Jeleniej Górze. Wybrane obiekty*, Jelenia Góra: Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze, 2006.

Dr Anna Szkurlat, historyk sztuki, kustosz zbiorów ceramiki i szkła w Zamku Królewskim w Warszawie – Muzeum. Kuratorka wielu wystaw oraz autorka i redaktorka katalogów (ostatnio: *Serwis sultkański. Zobacz to! Niezwykłe dzieło Królewskiej Manufaktury Fajansu w Belwedrze; Pejzaże na porcelanie. Inspiracje malarskie z Bellottem w tle*), książek: *Secesja w architekturze Warszawy; Szkło. Katalog zbiorów. Zamek Królewski w Warszawie i Fundacja Zbiorów im. Ciechanowieckich; Manufaktura porcelany i fajansu w Korcu; Secesja. Przewodnik dla kolekcjonerów*. Członek Stowarzyszenia Historyków Sztuki i International Council of Museums (ICOM).

